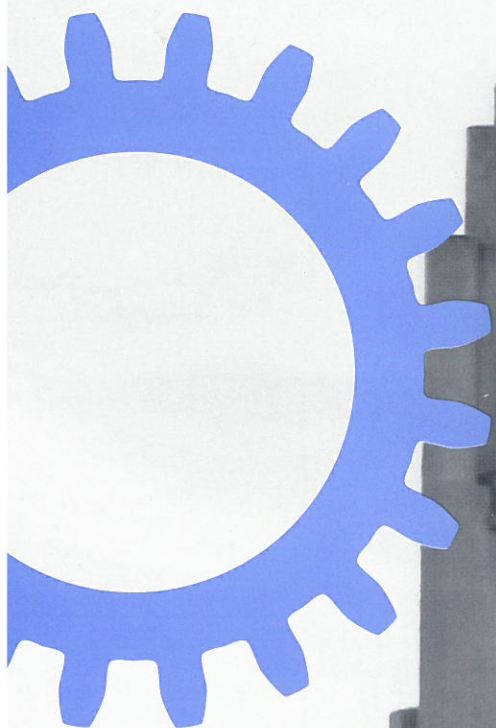

Excursie naar Radio Kootwijk.

€ 2,75

JAARGANG 21 NUMMER 4 DECEMBER 2010

LEZEN

TIJDSCHRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN WERKEN IN LEIDEN

Steeds minder historische muurreclames in Leiden

Een fabriek op de vestingwal

Rubriek monument: Radio Kootwijk op weg naar een nieuwe toekomst

Colofon

Stielz Jaargang 21 (2010) Nummer 4
ISSN 0928-9437

Stielz stond oorspronkelijk voor StielZaken als uitgave van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (Stiel). Deze stichting ijvert voor de opsporing en behoud van monumenten van bedrijf en techniek in Leiden en omgeving. Stiel verstaat onder monuminten niet alleen oude fabrieken, maar ook winkels, pakhuizen, bruggen, stations en nutsbedrijven. Sinds de oprichting van de stichting in 1987 is dankzij haar inspanningen een groot aantal complexen op de plaatselijke en landelijke monumentenlijsten geplaatst. Verder onderzoekt en beschrijft Stiel de geschiedenis van Leiden als vooraanstaande industriestad. Met de ondertitel 'geschiedenis van werkend Leiden' gaat dit blad een stapje verder dan de formele doelstelling van de stichting: de beschrijving van de recente sociaal-economische geschiedenis van Leiden en omgeving.

Secretariaatsadres Stiel
Postbus 4021, 2301 RA Leiden. Tel. 071-5125877; e-mail: info@stiel-leiden.nl. Nieuwe donateurs, die ons werk willen steunen, kunnen zich voor minimaal € 15 per jaar aanmelden. Bedrijfsdonateurs betalen minimaal € 50 met recht op een advertentie in dit blad. Het verschuldigde bedrag kan worden overgemaakt op Postbank 10.39.391. Donateurs ontvangen het blad gratis. Losse nummers € 2,75.

Website Stiel:
www.stiel-leiden.nl

Redactie Stielz
Wibo Burgers, De Fruittuinen 70, 2132 NZ Hoofddorp, tel.023-5632725, e-mail: wibo.burgers@wxs.nl. Stielz volgt de spellingregels van het Witte Boekje (Genootschap Onze Taal). De auteurs en de redactie hebben hun best gedaan de rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Waar dit om praktische redenen of op korte termijn niet mogelijk bleek, kunnen de rechthebbenden zich wenden tot de redactie van STIELZ.

Distributie
Mevr. N. Bavelaar, Hugo de Grootstraat 28, 2311XX Leiden, tel. 071-5149863.

Druk
Elvé Leiden

Ontwerp omslag
Donna Smith

Lay-out
Grafisch Bureau Christine van der Ven, Voorschoten

Medewerkers aan dit nummer
Niek Bavelaar is 'huisfotograaf' van STIEL. Tel. 071-5149863; e-mail: njbavelaar@casema.nl. Wibo Burgers is journalist en kunsthistoricus. Joop Gijsman is oud-ondernemer en penningmeester/ wnd. secretaris van STIEL. Gerard van Hees is voorzitter van STIEL. Michiel Rohlof is kunsthistoricus. Cor Smit is historicus in Leiden. Gerard J. Telkamp is historicus.

Stielz komt tot stand dankzij steun van de volgende Leidse bedrijven
Dieben BV Beheersmij

Bestuur Stichting Industrieel Erfgoed Leiden
G. van Hees, voorzitter, J.J. Gijsman, wnd. secretaris/penningmeester, H.J. Korthof, tweede secretaris, mr.ir. L. Barendregt, ir. P. Buring, drs W.B. Burgers, mr. J.J. Turenhout

Ere-voorzitter: Ing. H.J. Budel

VAN DE VOORZITTER

HOEDER VAN ALGEMEEN BELANG

Onze donateurmiddag samen met de Dirk van Eck Stichting eind november was een succes. Goed om te zien dat zoveel mensen zich in willen zetten voor het behoud van waardevolle panden. Daar kan de gemeente Leiden nog een voorbeeld aan nemen in het geval van de Van der Klaauw-toren. Het wordt geen gemeentelijk monument omdat de gemeente bang is voor een schadeclaim van de Universiteit. Opmerkelijk. Maar wat minstens zo opmerkelijk is, is dat de Universiteit de sloop en de opbrengsten van nieuwbouw koppelt aan een renovatie van de Sterrewacht. Alsof je de Leidse Schouwburg afbreekt om de Waag te renoveren. In dit spel speelt STIEL belangeloos de rol van hoeder van het algemeen belang. Een rol die de gemeente meer zou passen, maar ernstig verzuimt.

Ik ben nu twee jaar voorzitter, tijd voor een overweging over de toekomst van STIEL. De geschiedenis van de gebouwen waarin de werkende mens actief is, levend houden en de gebouwen behouden. Die geschiedenis begon niet met de industrie en eindigt er ook zeker niet mee. In die zin is de term industrieel erfgoed ook te beperkt. Sinds de jaren tachtig is onze economie omgebouwd tot een diensteneconomie, net als in de rest van West-Europa. En verrezen er kantoorgebouwen in de stad. Bijvoorbeeld het GAK aan de Plesmanlaan, met Olivetti ernaast, de panden aan de Schipholweg en recenter de toren bij de Groenordhallen. Wat denken we daar nu en in de toekomst over? Vechten we dan ook voor het behoud van deze panden? Laatst was ik in het oude belastingkantoor aan het Stationsplein, waar nu verschillende gemeentelijke diensten zetelen, en ook dat is een karakteristiek pand. Op de bestuurvergadering is het ook al ter sprake gebracht door een medebestuurlid. Wat ik maar wil zeggen, we zullen onze focus breder moeten gaan richten.

Op naar het bio-science park! Een van de eerste voorbeelden van een thematisch bedrijvenpark in Nederland. Er staan daar wel panden die nu ook al de moeite waard zijn. Maar hoe denken we daar over 30 jaar over als er bij wijze van spreken een historische vereniging bestaat die zich met de geschiedenis van dit park bezighoudt. En die samen met ons zich buigt over grootschalige herinrichtingsplannen voor het terrein. En tot de conclusie komt dat er wel veel gesloopt wordt dat het tijdsbeeld uitstekend laat zien en waardevol is. Het zou zomaar kunnen.

Gerard van Hees

INHOUD

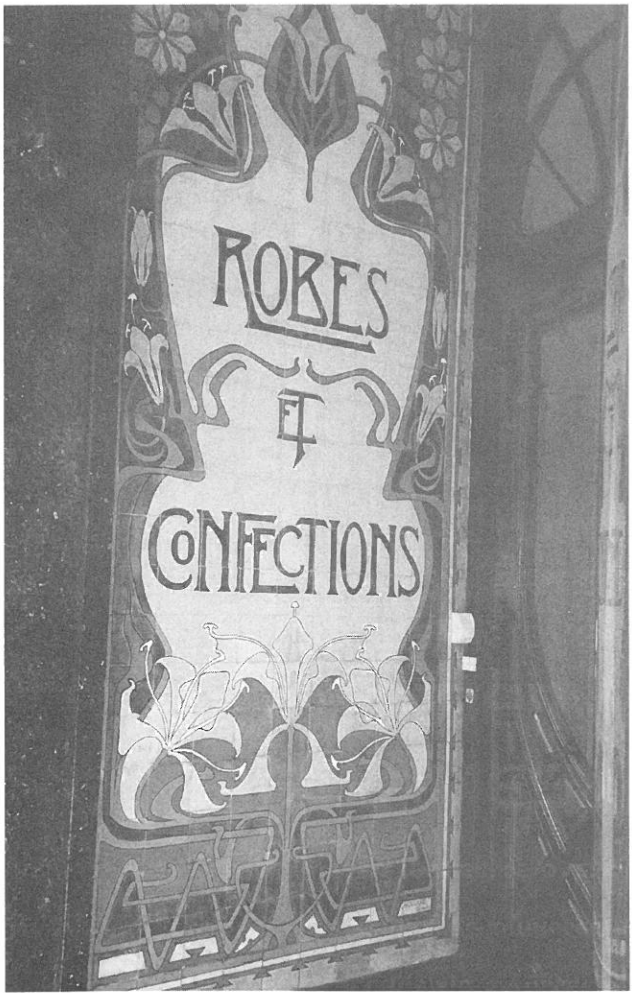
- 3 Steeds minder historische muurreclames in Leiden
- 6 Een fabriek op de vestingwal
- 9 Afscheid van de leukste winkel van Leiden
- 12 Rubriek Monument: Radio Kootwijk op weg naar een nieuwe toekomst
- 15 Afscheid W. Eggenkamp / Verbouwing De Druyf gaat niet door
- 16 Sloop dreigt voor Van der Klaauw-toren
- 17 STIEL's actielijst / Kalender met schoorstenen / Naaimachinecentrum gaat met pensioen
- 18 Uit Leiden & regio

Omslagfoto: Fraie Leidse historische gevelreclame van Miss Blanche.

Komend jaar landelijk overzicht van oude gevelreclames STEEDS MINDER HISTORISCHE MUURRECLAMES IN LEIDEN

Volgend jaar verschijnt een landelijke overzichtspublicatie over de opkomst, neergang en revival van historische geschilderde muurreclames, een interessant cultuurhistorisch fenomeen.

Ook Leiden heeft zijn geschilderde muurreclames, maar het worden er wel steeds minder.

Robes et Confections – prachtig Jugendstil-tableau aan de Nieuwe Rijn.

Reclame maken vinden we terug in alle tijden. Wél verschilde de vorm waarin de reclame werd gegoten. Er zijn reclames bekend uit de Romeinse tijd. In de middeleeuwen waren er de plakaten, vooral van de overheid, en andere aanplakbiljetten, vaak met aankondigingen. Maar het echte reclameaffiche maakte pas in de loop van de negentiende eeuw furore. Kunstenaars van naam, zoals Toulouse Lautrec in Frankrijk en Jan Toorop in ons land, ontwierpen toen affiches voor grote bedrijven. De Jugendstil leende zich perfect voor een combinatie met reclame-uitingen. Een prachtig voorbeeld daarvan is te vinden in Leiden: het tegeltableau

voor 'Robes et confections' (Nieuwe Rijn 8), daterend van het begin van de vorige eeuw.

Onder invloed van de voortschrijdende industriële ontwikkeling reikte de buitenreclame naar een hoogtepunt in de jaren twintig van de vorige eeuw. Honderden, veelal geschilderde, muurreclames maakten in steden en dorpen de burger attent op nieuwe consumptieartikelen. De opkomst van het merkartikel speelde daarbij ook een rol. De buitenreclame bevond zich vooral in de binnensteden en langs de invalswegen van steden. Incidenteel kwamen ook muurschilderingen buiten de steden voor.

De muurschilderingen, meestal uit de eerste helft van de vorige eeuw, werden vaak gemaakt door huisschilders. Decoratief schilderen behoorde toen nog tot het vak van de huisschilder. Het werd later een specialisatie.

Fraie Leidse historische gevelreclame van Miss Blanche.

Twee gevelreclames bij elkaar op de hoek van de Jan Vossensteeg en de Van Der Werfstraat. De onderste (Haarwerken) heeft veel te lijden van oprukkende graffiti.

Na de Tweede Wereldoorlog ging het met de geschilderde muurreclame bergafwaarts. Nieuwe vormen, zoals billboards, namen de taak van de oude muurreclames over. Die gingen dan ook in hoog tempo ten onder. Ze verdwenen met de gebouwen, die werden gesloopt, ze werden verwaarloosd tot ze onleesbaar waren, en ze werden soms simpelweg overgeschilderd.

Hernieuwde aandacht

Van de honderden geschilderde muurreclames in ons land zijn er dus niet zoveel over. In de jaren tachtig van de vorige eeuw kwam er echter een hernieuwde aandacht voor de oude gevelschilderingen. In steden als Den Haag en Leiden ontstond er aandacht voor deze historische schilderingen, die het stadsbeeld verlevendigen en een merkteken zijn van een periode die definitief voorbij is. Die aandacht en interesse waren er bij Bert de Jonge, werkzaam op de afdeling stedenbouw van de gemeente Leiden, die in 1979 en 1983 een uitgebreide inventarisatie maakte van de oude muurschilderingen. Hij legde ze vast op dia's.

Daarna was het vooral Wim van Stigt, chef openbare werken van de gemeente Leiden, die zich inzette voor het behoud en de restauratie van oude muurschilderingen. In september 1992 werd de muurreclame voor Miss Blan-

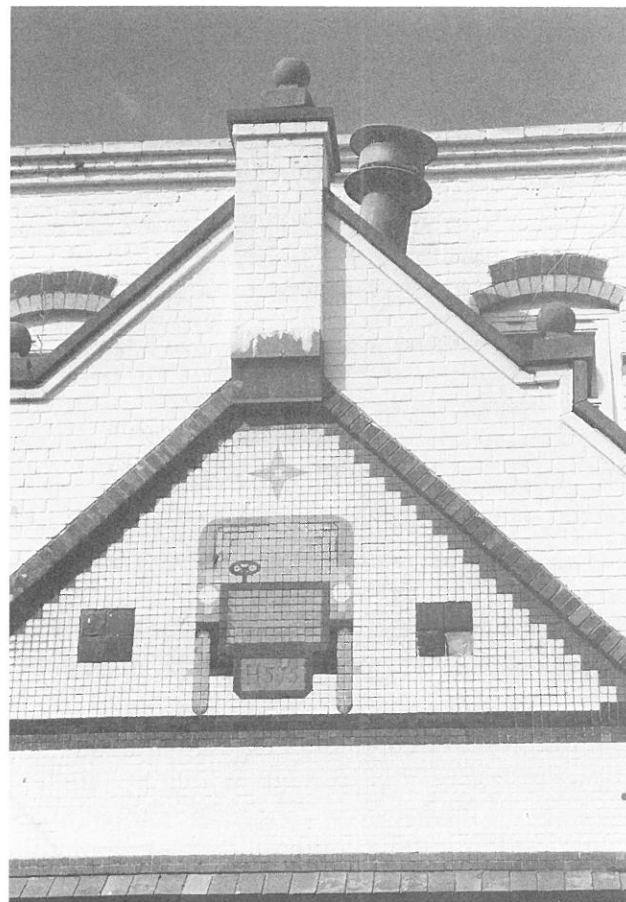
Café Plantage: een muurschildering op de hoek van de Veerstraat en de Hogewoerd.

che-sigaretten, mede met behulp van een subsidie van de gemeente, in volle luister hersteld. In 1993 verscheen bovendien een boekje over de Leidse muurschilderingen, getiteld 'Op muren en getimmerten...' *Geschilderde gevelreclames in Leiden*, geschreven door Annelies Roovers en opgenomen in de reeks *Leids Verleden*. Het boekje, waaraan ook bovenstaande gegevens zijn ontleend, is alleen nog antiquarisch verkrijgbaar.

Na het jaar 2000 vonden er nog meer restauraties van Leidse muurreclames plaats. Het betrof (opnieuw) de schildering van Miss Blanche aan de Herengracht, die van Van Houten's cacao aan de Jan Vossensteeg/Van der Werfstraat (2002), de Coöperatieve Broodbakkerij Ons Doel aan de Van der Werfstraat (2002), de voormalige verffabriek van H. Gijsman (Dwars Bolwerkstraat 4) en de vroegere broodfabriek Ceres/Coöperatie Vooruit aan de Korevaarstraat.

Terugloop

Op basis van de gegevens van De Jonge en Van Stigt, aangevuld met een recente inventarisatie van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL), kan het aantal historische muurschilderingen dat Leiden enkele decennia geleden had, gesteld worden op ongeveer dertig. Daarvan zijn

Gevelltableau van vroegere autozaak in Sassenheim.

Tekens aan de wand

Geschilderde muurreclames in Nederland

Ontwerp voor het omslag van het boek over historische gevelreclames.

er 14 verdwenen. Van de overgebleven zestien verkeren er vier in een slechte staat.

Daarnaast kent Leiden gevelteksten op glas, hout, en op of in steen. Daarvan waren er enkele decennia geleden 36. Dat aantal is in de loop der jaren teruggelopen tot achter in de twintig. Over het algemeen verkeren deze gevelopschriften in goede staat. Het is duidelijk dat deze categorie, waartoe tableaux, reliefs en lateibeschilderingen behoren, minder van de tand des tijds te lijden heeft dan de muurschilderingen (latei = draagbalk boven deur of venster).

Tekens aan de wand

Landelijk is er de laatste jaren gewerkt aan een inventarisatie van de oude muurreclames in ons land door de Stichting Tekens aan de Wand, die zich tot doel stelt de reclame-uitingen van vroeger in kaart te brengen en het cultuurhistorisch belang ervan te onderstrepen. Deze stichting, mede door toedoen van de rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tot stand gekomen, is ook de drijvende kracht achter de uitgave van het boek *Tekens aan de wand. Geschilderde muurreclames in Nederland*, dat volgend jaar uitkomt.

In deze publicatie, opgebouwd in drie delen, wordt in deel 1 aandacht besteed aan de historie van de geschilderde muurreclame. Ook wordt ingegaan op verantwoorde restauratie en onderhoud. In het tweede deel is ruimte voor eigen hoofdstukken over de steden Leeuwarden, Groningen, Kampen, Utrecht, Amsterdam, Leiden, Den Haag, Rotterdam, Breda en het Limburgse Valkenburg. Het afsluitende deel bestaat uit een naar thema gerangschikte selectie uit de vele tientallen waardevolle muurreclames die zich her en der in ons land bevinden.

Wibo Burgers,
met medewerking van Joop Gijsman

ADVERTENTIE

Dirk van Eck-Stichting Sociale en economische geschiedenis Leiden en omstreken

De Dirk van Eck-Stichting brengt de sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken onder de aandacht van een breed publiek. We organiseren filmavonden en lezingen, we zetten ons in voor het behoud archieven en we geven boeken en dvd's uit. Donateurs van de stichting ontvangen het Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken gratis.

Voor meer informatie over ons en onze komende activiteiten kunt u contact opnemen met:

Dirk van Eck-Stichting
Postbus 849
2300 AV Leiden
email: info@dirkvaneck.nl

www.dirkvaneck.nl

EEN FABRIEK OP DE VESTINGWAL

Nieuwe energie - de naam van de voormalige fabriek van Clos & Leembruggen in haar tweede leven.

Tussen de Derde Binnenvestgracht en de Maresingel staat het gebouw Nieuwe Energie. Het is duidelijk een oude fabriek, een wolspinnerij om precies te zijn. Aan de Derde Binnenvestgracht oogt het gebouw vooral stoer en strak. Aan de Maresingel buigt de in glas en kleurige baksteen uitgevoerde gevel sierlijk mee met de waterloop, om te eindigen met een torentje met fraaie rondingen en een glazen top. Het geheel heeft iets weg van een oude vestingmuur. Inderdaad lagen hier ooit vestingwerken, al waren het geen stadsmuren met torens maar zware aarden wallen. De bocht in de singel verwijst naar een van de bolwerken waarmee de verdedigingsgordel om de stad extra versterkt werd, het Papegaaisbolwerk. We schetsen hier de geschiedenis van deze plek, van vestingwal tot fabriek en verder.

Verdedigingswerken en begraafplaatsen

Die geschiedenis begint in 1611. Er kwamen na het Ontzet van Leiden in 1574 zoveel nieuwkomers naar Leiden, dat een stadsuitbreiding noodzakelijk was. Deze uitbreiding, de huidige wijk Noordvest, werd ingericht volgens de nieuwste inzichten. Daar hoorden ook de modernste verdedigingswerken bij: zware aarden wallen die beter dan de oude stadsmuren bestand waren tegen kanons-

kogels, versterkt met hoekige bolwerken die de verdedigers een ruim schootsveld boden. Het Papegaaisbolwerk, dicht bij de Mare en de nieuwe Marepoort, was daar een van. De singels vervolmaakten de verdedigingsgordel. Achter de vestingwal lag zoals gebruikelijk een grachtje, een binnenvestgracht.

De bolwerken werden niet alleen voor de verdediging gebruikt. Er stonden meestal molens op, die daar uitstekend wind konden vangen. Het Papegaaisbolwerk

dankt zijn naam aan de molen De Papagaai, die hier tot 1730 heeft gestaan.

Wallen en bolwerken verloren in de negentiende eeuw hun militaire betekenis. Ze werden vervolgens gebruikt als begraafplaats, als park of om er fabrieken te bouwen. Het Papegaaisbolwerk was echter al sinds 1635 als begraafplaats in gebruik. Dat jaar teisterde de pest Leiden. Tienduizenden inwoners stierven en die moesten ergens begraven worden. Het kerkhof op het Papegaaisbolwerk bleef in gebruik tot de opening van Rhijnhof in 1910. Men kon er vanaf de Mare komen via een zandweggetje over de vestingwal, de voorloper van de huidige Vestwal tussen singel en Derde Binnenvestgracht.

Fabrieken verschijnen

De negentiende eeuw was de eeuw van de industrialisatie. Noordvest werd een echte fabriekswijk. Eigenlijk begon de industrialisatie van Nederland hier aan de Derde Binnenvestgracht. In 1816 liet Jan van Heukelom de eerste stoomfabriek bouwen op de plek waar nu de Zamenhofstraat ligt. Belangrijk was ook de bouw van de Stedelijke Gasfabriek ten oosten van het Papegaaisbolwerk in 1848, de eerste gemeentelijke gasfabriek van Nederland.

In 1861 liet Chimaer van Oudendorp een wattenfabriek bouwen aan de singel op de Vestwal bij de Marepoort. De fabriek werd tien jaar later overgenomen door de katoenvlechterij en nettenfabriek van Jaeger & Co. Deze breidde de fabriek verder uit richting begraafplaats. De Derde Binnenvestgracht werd in 1890 gedempt: het was een stinksloot, een gevaar voor de volksgezondheid. Op de vrijgekomen plek verscheen een plantsoen: per slot van rekening was dit nog steeds de toegang tot het kerkhof.

Het plantsoentje en het kerkhof waren kleine stukjes groen binnen een buurt waar de industrie steeds sterker domineerde. Veel arbeiderswoninkjes moesten wijken voor de uitdijende fabrieken. De Stedelijke Gas- en Lichtfabrieken groeiden alsmaar door. Toen in 1910 het kerkhof gesloten werd, nam het gemeentelijke energiebedrijf ook dat terrein in gebruik. De wolfabrieken vroegen eveneens steeds meer ruimte. Een daarvan, de firma P. Clos & Leembruggen aan de Langegracht, zou nadrukkelijk zijn stempel drukken op het buurtje tussen de Mare en de gasfabriek.

Clos en Leembruggen en Bernard Buurman

De firma P. Clos & Leembruggen, opgericht in 1766, was een van de belangrijkste wolbedrijven van Leiden. Oor-

spronkelijk produceerde het bedrijf greinen en polemieten, dure stoffen waarin angorawol, kameelhaar of zelfs zijde verwerkt werd. In de tweede helft van de negentiende eeuw schakelde Clos & Leembruggen over op het spinnen van wollen garens voor breifabrieken en breiwol voor particulieren, de bekende Leithenwol. Die verandering bleek bijzonder succesvol.

Clos & Leembruggen kocht in de loop der tijd her en der in de stad andere textielbedrijven op. Een daarvan was de spinnerij van Van Heukelom aan de Derde Binnenvestgracht. In 1885 verving het bedrijf deze oude fabriek door een nieuwe. Die werd met een ijzeren loopbrug met de fabriek aan de Langegracht verbonden. In 1923 nam Clos & Leembruggen ook de nettenfabriek van Jaeger over. De directie was vooral geïnteresseerd in de locatie. Die was ideaal voor een verdere uitbreiding van het bedrijf en om er de productie te concentreren die intussen over verschillende plekken in de stad verspreid was. In 1939 kreeg architect Buurman de opdracht een nieuwe fabriek te ontwerpen.

Bernard Buurman (1883-1951) was een gerenommeerde architect. Hij was begonnen als partner van de bekende architect W.C. Mulder. Deze had in 1909 al de nieuwe fabriek van Clos & Leembruggen aan de Langegracht ontworpen, het gebouw waarin nu de Digros en Bristol gevestigd zijn. Buurman maakte al snel naam door zijn opvallende ontwerpen, zoals de nieuwe buitensociëteit van Amicitia (nu Stadscafé Van der Werff) en het Joods Weeshuis (Roodenburgerstraat) en de prachtige arbeiderswoningen rond de Staalwijkstraat. Hij was de huisarchitect van woningbouwvereniging Werkmanswoningen (nu Portaal). Met het bouwen van fabrieksgebouwen had hij eveneens de nodige ervaring opgedaan, bijvoorbeeld bij de meelfabriek De Sleutels. Buurman was een meester in het bouwen met baksteen, waarbij hij tegelijk ook moderne materialen als beton en staal gebruikte.

De nieuwe spinnerij

Dat is terug te zien in de spinnerij die hij voor Clos & Leembruggen bouwde. Het gebouw werd opgetrokken in handgevormde baksteen, wat uitzonderlijk is voor fabrieksgebouwen. Ook in het gebruik van kleurige baksteen, de ronde vormen en het staal in de ramen is de hand van Buurman zichtbaar. Voor het skelet en de vloeren gebruikte hij gewapend beton, terwijl de raam- en deurenkozijnen in de Derde Binnenvestgracht zijn gemaakt van schokbeton, een voor die tijd nieuw materiaal.

Hij besteedde niet enkel aandacht aan de vormgeving, maar ook aan de arbeidsomstandigheden. Het ging om

‘een zo modern mogelijk gebouw, zodat het voor het arbeidende personeel een lust zal zijn hier te werken.’ Daarom werd ervoor gezorgd dat er veel daglicht binnen kon vallen en dat de temperatuur optimaal geregeld werd.

In 1941 – Nederland was intussen bezet door Nazi-Duitsland – ging men aan het werk. Er werd op het Papegaaisbolwerk nog wat extra grond gekocht, de oude fabriek van Jaeger werd deels gesloopt en de eerste steen voor de nieuwe werd gelegd. Een jaar later kondigden de Duitsers echter een algehele bouwstop af. Pas in 1946 mocht men de bouw hervatten. Door gebrek aan grondstoffen vorderde de bouw langzaam. In 1949 was het gebouw eindelijk klaar, maar men moest vervolgens weer wachten op de levering van de machines.

Clos & Leembruggen concentreerde haar spinactiviteiten in de nieuwe fabriek. Fabrieken aan de Lammermarkt en de Ververstraat werden afgestoten. Er werkten ongeveer driehonderd mannen en vrouwen, bijna tweederde van al het personeel.

ADVERTENTIE

suzanne 20 fischer
 bouwhistorisch onderzoek e eeuwse monumenten

gsm 06.54 78 77 56 mail@suzannefischer.nl
 hofbrouckerlaan 10 2341 LN oegstgeest tel. 071.7850073
 www.suzannefischer.nl

Bloei, ondergang en Nieuwe Energie

In de jaren vijftig ging het voorspoedig met Clos & Leembruggen. Het bedrijf bleef zich vernieuwen en nam weer andere textielbedrijven over. Daaronder waren ook twee wolfabrieken in Veenendaal. De productie verschoof vervolgens steeds meer richting Veenendaal, waar meer ruimte was dan in de Leidse binnenstad, de loonkosten lager waren en de arbeidsmarkt minder krap. De Leidse arbeiders waren in de jaren zestig niet meer zo happig om te werken in de textielindustrie met haar lage lonen. Ter compensatie haalde men ‘gastarbeiders’ uit Turkije en Marokko.

In 1966 vierde het bedrijf het tweehonderdjarig bestaan met een groots feest in Leiden. Het ging steeds slechter met de Leidse wolindustrie, maar voor Clos & Leembruggen leek er geen vuiltje aan de lucht. Erg lang duurde de feestvreugde echter niet. Al snel bleek dat ook Clos & Leembruggen de internationale concurrentie niet meer aankon. In 1971 voerde de bedrijfsleiding een grote reorganisatie door. De spinnerij vertrok in haar geheel naar Veenendaal. De concernleiding en de verkoopafdeling bleven in Leiden.

De moderne spinnerij aan de Maresingel stond nu leeg. De fabriek werd in 1972 verkocht aan Backer & Co, fabrikant van bakkerijgrondstoffen. Voor Clos & Leembruggen in Leiden bleek de reorganisatie echter uitstel van executie. In 1978 viel het doek. Twee jaar daarna besloot ook Backer & Co dat het voordeliger was Leiden te verlaten. Met Backer & Co vertrok ook de handel in zuidvruchten Felix Cohen, die drie jaar eerder bij Backer & Co ingetrokken was.

Opnieuw stond het gebouw leeg. In 1982 kocht het Energiebedrijf Rijnland het pand. Het EBR gebruikte Gebouw B, zoals de spinnerij nu werd genoemd, voor opslag en kantoren. Maar na de overname door de Nuon verminderden ook de activiteiten van het energiebedrijf. Gebouw B werd overbodig.

Dat kwam de gemeente Leiden eigenlijk wel goed uit. Gebouw B bood veel mogelijkheden, niet alleen voor de opvang van dak- en thuislozen, waarvoor men ruimte zocht. In de woningcorporatie Portaal vond de gemeente een partner. In 2007 kocht de gemeente het pand en verkocht het door aan Portaal. Begin 2008 begon voor de voormalige fabriek op de vestingwal een nieuw leven als Nieuwe Energie.

Cor Smit

De leukste winkel van Leiden

AN KNAPPERS BLIKT TERUG OP 'HAAR' PADDENBURG

Paddenburg (interieur) met in het midden An Knappers.

Onlangs sloot Paddenburg, de feestwinkel die sinds 1920 in het markante pand aan de Nieuwe Rijn II was gevestigd, definitief de deuren. An Knappers was tot 1990 het gezicht van de winkel en wordt ook nu nog op straat aangesproken door klanten die verkocht waren aan de winkel. Met haar blikken we terug op 38 jaar tussen de etalagematerialen en feestneuzen.

Het echtpaar Paddenburg begon in 1918 een detailhandel in zelfgemaakte waskristallen, waarmee ze langs de deuren van de plaatselijke middenstand gingen. Later startten zij de zaak Paddenburg als kruidenierswinkel; vooral papier, garen, band en snoepgoed werden er verhandeld, naast het eigen fabrikaat waskristal. Papier werd confetti en toen klanten steeds vaker ook ‘de neus’ erbij wilden, werd Paddenburg de feestwinkel zoals de

meeste Leidenaars de zaak kenden. Vijf jaar na de opening trad Jan van der Reijden in dienst van Paddenburg. Eerst als vertegenwoordiger, later als winkelvekoper en bedrijfsleider heeft Van der Reijden uiteindelijk tot diep in de 80 in de zaak gestaan, altijd met de vertrouwde stofjas. Paddenburg was met recht de leukste winkel van Leiden. Menig kind keek reikhalzend uit naar een wekelijkse bezoek aan de feestwinkel. Aan dit kindergeluk kwam onlangs een eind: in de zomer van 2010 deed eigenaar Jaap van Naarssen voor het laatst de deur op slot.

Leidse Etalage Industrie

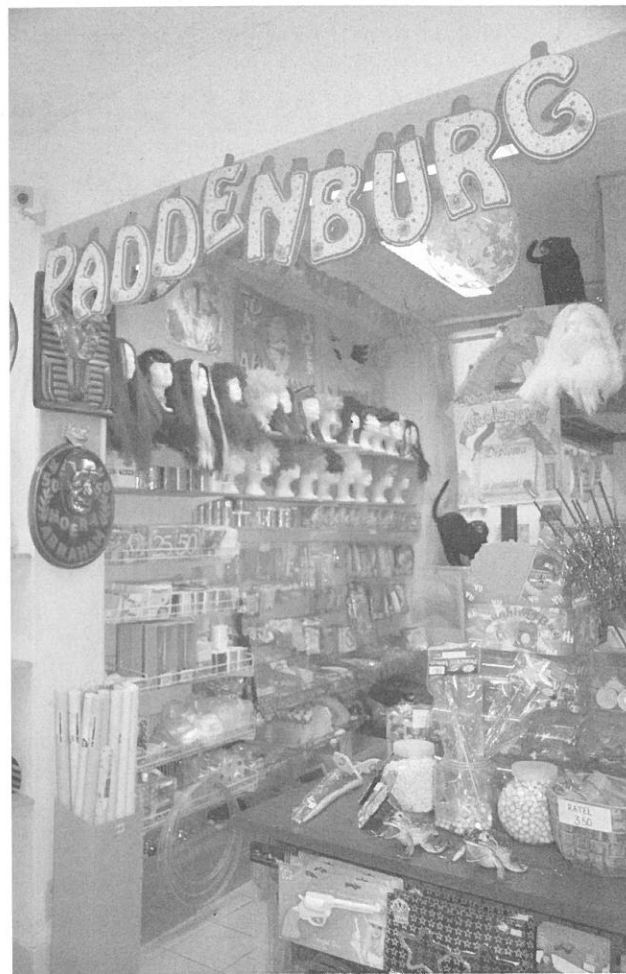
‘Periode Knappers’, ofwel de tijd waarin An Knappers de zaak runde, liep van 1973 tot 1990. Knappers is een dochter van het echtpaar Barning, van de gelijknamige pianohandel aan de Oude Singel, later de Stationsstraat. Kort na haar eerste huwelijk startte zij in februari 1954 een etalagehandel aan de Nieuwstraat: de Leidse Etalage Industrie. Knappers ging met haar gezin boven de winkel wonen. Knappers: “Dat pand aan de Nieuwstraat was in de oorlog een NSB-huis geweest; de kogelgaten zaten nog in de ramen. Later was de meubelhandel

De Leidse Etalage Industrie aan de Nieuwstraat.

Boot er gevestigd. Wij hebben het opgeknapt en zijn er de handel in etalagematerialen begonnen. Mijn eerste man was erg creatief en kon goed tekenen. Hij ontwierp etalages en de materialen verkochten we dan aan grote klanten als Brabantia, Bols en Bruynzeel. Die zaak liep goed, maar toen Paddenburg te koop bleek, hebben we geen moment gearzeld."

Na het overlijden van haar man had mevrouw Paddenburg de zaak tot haar 65^e gerund en in 1973 was zij op zoek naar een opvolger. "Het was een mooie zaak en er waren dan ook twintig gegadigden voor", aldus Knappers. "Ik kende mevrouw Paddenburg echter uit de kerk; wij waren beide 'Hartebruggers', al ging ik er voornamelijk heen om mijn moeder een plezier te doen. Mevrouw Paddenburg wist toen ik me ook had gemeld direct dat ik het zou krijgen; katholiek maakt natuurlijk vertrouwd, zo ging het zeker in die tijd. Toen hadden we dus ineens twee winkels." Knappers hield zich vooral met de feestwinkel bezig. "Mijn man werkte met grote klanten aan etalages, die vond het helemaal niets om ineens een zakje jeukpoeder of een feestneus te verkopen. Voor mij was het echter één groot feest. We gingen jaarlijks naar

Paddenburg (interieur).

de vakbeurzen in Milaan, Frankfurt en Neurenberg, waar we altijd groot inkochten. Feestartikelen, maar ook wergwerpartikelen, papierwaren, plastic zaken en bonnenboekjes verkochten we in grote mate."

Koninklijk bezoek

Bij zo'n zaak horen legio mooie verhalen; Knappers maakte dagelijks vreemde dingen mee. "Zo kwam er eens een man om vijftig opgeblazen ballonnen vragen, die hij ook wilde laten inpakken! Verder hebben we het hele koningshuis wel over de vloer gehad: Koningin Beatrix, Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven, allemaal kwamen zij verkleedspullen kopen. Prins Willem-Alexander is ook langsgeweest, op een donderdagavond, om twintig roze pruiken te halen. Zijn bodyguards moesten hem zeggen of die pruik een beetje stond."

Voor een zaak in feestartikelen was de stad Leiden, met haar vele studenten, een goede omgeving. Knappers: "Ontelbare verzoeken hebben we gehad en altijd

konden we van dienst zijn. Zo was er eens het verzoek voor 250 witte maskers van een studentenvereniging. Die bestelden we vervolgens bij groothandel Cesar, in de Loire-streek." Later werd deze handel wel minder omdat er meer kapers op de kust kwamen. "Xenos, Action, Wibra, iedereen verkoopt nu carnavalskostuums en rondom een groot voetbaltoernooi kun je alles in de supermarkt kopen. Misschien is dat de reden dat Jaap, die de zaak van mij als werknemer overnam, de zaak verkocht heeft."

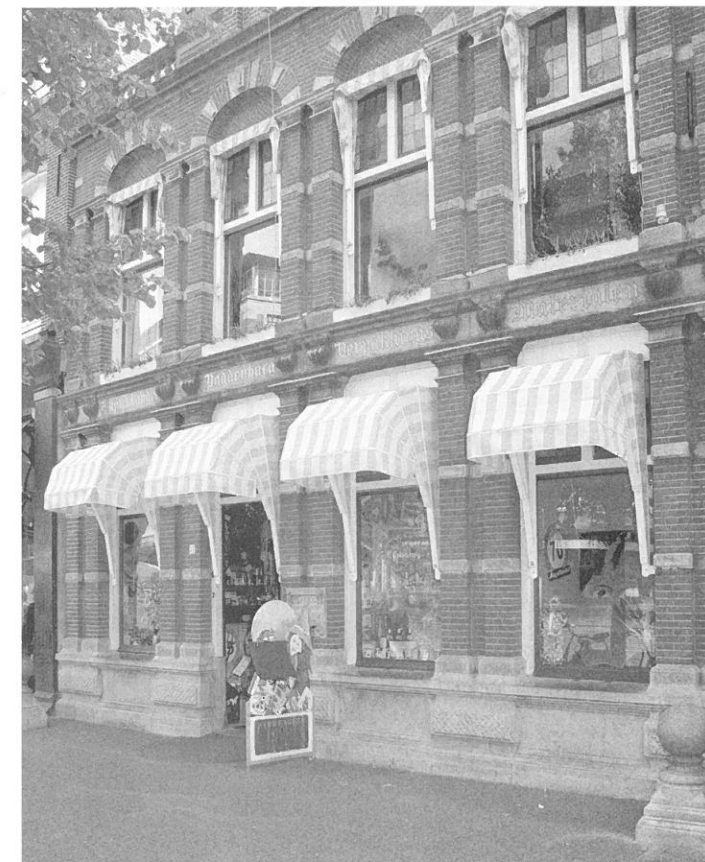
Gullit-petjes

Paddenburg is gedurende haar bestaan altijd een zeer succesvolle zaak geweest. Het Europees Kampioenschap voetbal in 1988 herinnert Knappers zich als de drukste periode ooit. "Alles wat oranje was, hebben we toen uitverkocht. Die Gullit-petjes met zwart wol als een soort rastahaar waren toen ongelooflijk populair en gedurende het toernooi kon geen groothandel ze nog leveren. Toen ben ik elke avond maar achter mijn naaimachine gedoken om met grof wol zelf Gullit-petjes te maken. Ik heb er honderden zitten naaien." Paddenburg leverde ook veel aan scholen en ziekenhuizen. "Grote oren en neuzen waren bijvoorbeeld populair bij keel-, neus- en oorartsen, die daarmee aan kinderen bepaalde operaties duidelijk maakten. Stuiterballen werden door oogartsen tijdens operaties gebruikt om holtes mee te vullen."

Paddenburg (interieur).

De lijst vreemde verzoeken is groter. Knappers: "Bruiloften waren vaak aanleiding om het bruidspaar voor de gek te houden. Dan bevestigde men overal in huis klappertjes aan de deuren en werd de slaapkamer gevuld met duizend ballonnen, die eerst weg moesten voor het bed bereikt kon worden." Ook voor de niet-creatievelingen was Paddenburg het adres. "Zo verkochten we kant en klare welkomstliederen, voordrachten en toneelstuk-

Het markante pand van Paddenburg aan de Nieuwe Rijn.

ken en leverden we voordrachten. Soms kwamen er zelfs mensen om complete Sinterklaas-surprises vragen. Daar begonnen we niet aan, maar gedichten leverden we wel."

Werken in een feestwinkel was voor mevrouw Knappers niet altijd feest. Zij verloor drie echtgenoten en werkte in die tijd gewoon door. "Mijn leven is in feite een tranendal", aldus Knappers, "maar ik blijf positief. Met intens verdriet feestneuzen verkopen voelde echter toch niet helemaal goed. De etalagehandel heb ik later ook verkocht, om me puur op de feestwinkel te richten en toen ik me na 38 jaar voor het eerst aan een klant ging ergeren, dacht ik: nu moet ik er mee ophouden."

Toch is van het verdriet dat Knappers in haar leven meemaakte, weinig te merken: zij is een zeer energieke en goedlachse vrouw, die vele Leidenaars van dienst is geweest bij het verwezenlijken van hun feesten en grappen. 'Optimist tot in de kist', zo noemt Knappers het zelf. Wat dat betreft paste een winkel als Paddenburg uitermate goed bij haar. Met Paddenburg is nu echter die leukste winkel van Leiden verdwenen.

Michiel Rohlof
Met dank aan Niek Bavelaar

RUBRIEK MONUMENT

RADIO KOOTWIJK OP WEG NAAR EEN NIEUWE TOEKOMST

RUBRIEK MONUMENT

In de rubriek MONUMENT aandacht voor industrieel erfgoed buiten Leiden en regio. Deze keer de 'kathedraal van de Veluwe', het vroegere radiostation Kootwijk. Het is nu op weg naar een culturele bestemming.

Radio Kootwijk, het vroegere zenderpark op de Veluwe, wacht een nieuwe toekomst. Eind vorig jaar kwamen de gebouwen, waaronder de rijksmonumenten Gebouw A (oftewel de kathedraal van de Veluwe) en de watertoren, in het bezit van Staatsbosbeheer, die ook de grond in eigendom heeft. Deze organisatie heeft een plan ontwikkeld voor een herontwikkeling van dit unieke stukje Nederland, waarin cultuur en educatie een belangrijke rol zullen gaan spelen.

In 1919 werd er midden op de Veluwe begonnen met de bouw van Radio Kootwijk. Vier jaar later werd de eerste draadloze verbinding gemaakt met Bandoeng in het toenmalige Nederlands-Indië. Ook met de andere overzeese gebiedsdelen kon via een ruim tweehonderd meter hoge zendmast direct contact worden onderhouden. Eerder moest gebruik gemaakt worden van de verbindingen van andere landen, hetgeen in toenemende mate problemen gaf. Vandaar dat de beslissing werd genomen om zelf een zenderpark te stichten.

Vanaf 1928 werd de lange golf-ver-

Excursie naar Radio Kootwijk.

binding omgezet in een korte golf en later kon er zelfs gebeld worden met de toenmalige koloniën. In 1929 werd het lied 'Hallo Bandoeng' van Willy Derby een van de grootste hits in de Nederlandse geschiedenis van de populaire muziek.

In de directe omgeving van radiozendgebouwen van Radio Kootwijk werd een dorp gebouwd met een ho-

tel, een watertoren, kantoorgebouwen en enkele tientallen woningen voor medewerkers van het zendstation. Het hoofdgebouw is een opmerkelijke creatie van de architect Julius Maria Luthmann (1890-1973), die verder maar weinig bekendheid verwierf. Wie eenmaal de 'kathedraal van de Veluwe' heeft gezien, oprijzend temidden van een majestueuze natuur, zal dat beeld niet

Zenderzaal op de eerste verdieping.

snel vergeten. Veel mensen ervaren een magische uitstraling van de combinatie van een subliem gebouw en een overweldigende natuurimpressie.

Luthmann was een leerling van de vernieuwende architect Willem Kromhout. Voor het zendstation op de Veluwe heeft hij zich vrijwel zeker laten inspireren door het werk van Duitse en Scandinavische architecten. Zelf had Luthmann interesse voor het "oude Oosten" en naar eigen zeggen heeft hij zich laten inspireren door de oude Egyptische bouwkunst om het geheimzinnige van de radiotechniek tot uitdrukking te brengen.

In de Tweede Wereldoorlog gebruikten de bezetters het zendstation om contact te onderhouden met de onderzeeboten. Aan het eind van de oorlog vernielden de Duitsers de radioapparatuur en probeerden Gebouw A

neer te halen door er een mast op te laten vallen, maar daartegen bleek de constructie van gewapend beton bestand.

Eind 1998 verdween ook de laatste apparatuur uit het zendstation. Daarna kwamen de jaren van verval. Jarenlang bleef onduidelijk wat er met het zendstation zou gebeuren. In april 2006 werd het "Hotel Radio" uit 1921 (ook een ontwerp van Luthmann) door brand vernield.

Zowel het hoofdgebouw als de watertoren heeft de status van rijksmonument. Begin van dit jaar besloot de gemeenteraad van Apeldoorn dat het dorp Radio Kootwijk samen met het voormalige zendcomplex een beschermd dorpsgezicht wordt. Intussen figureerde het vroegere radiostation als een mysterieuze locatie in een aantal spannende films.

Plan van aanpak

Eind vorig jaar werd Staatsbosbeheer eigenaar van het zenderpark. De grond in deze omgeving was al langer in het bezit van deze organisatie. Staatsbosbeheer heeft een plan van aanpak voor de herbestemming van het complex ontwikkeld.

De eerste fase van het uitvoeringsplan omvat onder meer groot onderhoud van de gebouwen (start begin volgend jaar), cascoherstel of herbouw van het door brand verwoeste hotel, verwijdering van asbest uit het 50 KV station (het streven is gericht op een spoedige sanering) en de sloop van een aantal gebouwen. Modernisering en restauratie van het hoofdgebouw zullen, als daarvoor de middelen aanwezig zijn, in de periode 2013-15 plaatsvinden.

Stap voor stap werkt Staatsbosbeheer dus aan "de herbestemming van van Radio Kootwijk vanuit een visie waarin de ruimte om te beleven, te wonen en te bezinnen centraal staat."

Wie een bezoek wil brengen aan Radio Kootwijk heeft momenteel nog niet zoveel mogelijkheden. Zo nu en dan organiseren verenigingen (zoals de Bond Heemschut) excursies naar het voormalig zendgebouw. Een ieder kan komen tijdens de jaarlijkse openstelling op Open Monumentendag in september.

Wibo Burgers

BRONNEN

Jan Vredenberg, *Radio Kootwijk*, 2002.
internetsite Staatsbosbeheer:
www.staatsbosbeheer.nl

uitvaartverzorging

Janson & Bolland

Uitvaartcentrum Levendaal

Levendaal 103 • 2311 JC Leiden t 071 5 12 21 12 f 071 5 13 31 13 e info@uitvaartcentrumlevendaal.nl i www.uitvaartcentrumlevendaal.nl

Bent u geïnteresseerd in het Leidse en regionale Erfgoed en wilt u graag het beroemde Leids Jaarboekje gratis ontvangen, dan kunt u niet zonder het lidmaatschap van de Vereniging Oud-Leiden.

HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

Opgericht 5 november 1902

De contributie bedraagt € 20,- per jaar; jongeren tot 25 jaar betalen slechts € 12,50. Door overmaking van dit bedrag op Postbankrekening 17 52 28 o.v.v. "nieuw lid" bent u lid van de Vereniging Oud-Leiden.

Postbus 917, 2300 AX Leiden, www.oudleiden.nl

Stichting Diogenes Leiden

De Stichting Diogenes is een kleine, restaurerende vereniging in Leiden. Het bezit bestaat uit 19 panden, een hofje en de Latijnse School. Het bestuur van Diogenes zoekt twee meedenkende bestuursleden. Het bestuur bestaat momenteel uit drie bestuursleden. Er wordt gemiddeld acht keer per jaar vergaderd. Een kleine jaarlijkse vergoeding wordt geboden.

Voor informatie en reactie: Peter Verkroost- voorzitter tel. 071-5176715. Email pverkroost@casema.nl

Zie ook de website: www.diogenes-leiden.nl

U kunt ook een schriftelijk reageren en een bericht sturen naar onze postbus 11269, Leiden.

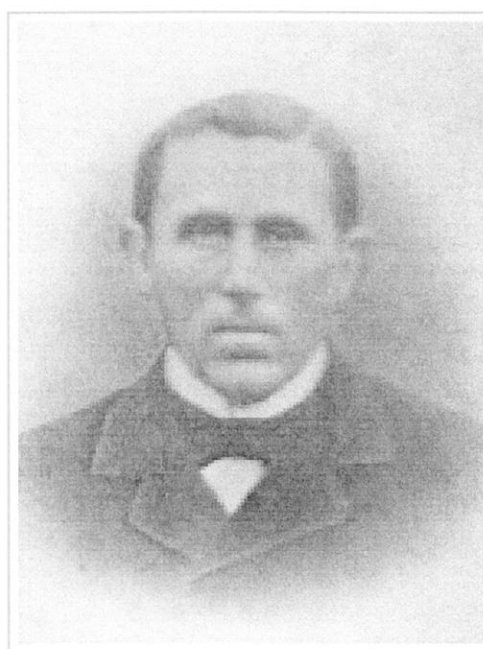
Bouwbedrijf Paardekooper

Sedert 1881

In 1881 heeft Arie Paardekooper de fundamenten gelegd voor ons bouwbedrijf. Verweven met deze lange historie is de liefde voor het vak, vakmanschap, vertrouwen en natuurlijk altijd weer bouwen. Bouwbedrijf Paardekooper restaureert, renoveert en onderhoudt gebouwen.

- Lid van het NVOB
- Lid Bouwgarant
- Erkend Hoofdaannemer
- Erkend Leerbedrijf

Miening 41, 2381 GP Zoeterwoude
071-5801254
info@bouwbedrijf-paardekooper.nl

Arie Paardekooper 1857-1915

voorzitter leidse monumenten- commissie treedt terug GOUDEN GEDENKSPELD VOOR WIM EGGENKAMP

De scheidende voorzitter van de Leidse monumentenselectie-commissie.

Na elf jaar te hebben gefunctioneerd als voorzitter van de Leidse Monumenten(selectie) commissie is Wim Eggenkamp teruggetreden. Op een in november gehouden afscheidsbijeenkomst kreeg hij van wethouder Jan-Jaap de Haan (Cultuur, werk en inkomen) als waardering voor zijn werk de gedenkspeld in goud van de gemeente Leiden.

Mr. W.M.N. Eggenkamp heeft jarenlang in verschillende functies voor de gemeente Leiden gewerkt. Zo ontwikkelde hij in de jaren tachtig van de vorige eeuw het structuurplan Leidse binnenstad als hoofd van het bureau binnenstad. Wethouder De Haan: "Hij was méér dan een verdienstelijk ambtenaar, hij was een werker voor de stad Leiden." Vooral de ontwikkeling van de binnenstad en monumentenzorg hadden zijn interesse. Eggenkamp is ook rijksadviseur voor het cultureel erfgoed.

Wethouder De Haan speldt de scheidende Wim Eggenkamp de gedenkspeld in goud op. (Foto: N. Bavelaar)

Eggenkamps rol is trouwens nog niet helemaal uitgespeeld waar het de monumentencommissie betreft. Wethouder De Haan wil met hem (verder) praten over de toekomst van de commissie, haar werkwijze en over de stapel positieve adviezen van de commissie, die maar niet in behandeling wil komen bij het college van B. en W. Daartoe behoort ook het eerste advies dat onder leiding van Eggenkamp tot stand kwam...

Bij gelegenheid van het afscheid van Eggenkamp als voorzitter van de monumentencommissie werd een minisymposium georganiseerd.

Oud-wethouder Cees Waal vertelde over het werken aan de Leidse binnenstad. De Delftse hoogleraar Fons Verheijen schetste een beeld van de wederopbouwarchitectuur in Leiden, waarbij hij vooral het werk van de architect M.Th.P. Schutte (1915-2007) prees. Verheijen meent dat de v.d.Klaauw-toren behouden moet blijven. Het topstuk van de wederopbouwperiode is voor hem het gebouw van de vroegere Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) aan de Ir. Driesenstraat. Voorzichtig omgaan met deze architectuur, we zien nog lang niet altijd hoe mooi die vaak is, aldus het advies van de hoogleraar. (W.B.)

Waardevolle pakhuisgevel blijft onaangetast VERBOUWING DE DRUYF GAAT NIET DOOR

De vroegere distilleerderij van Hartevelt aan de Langegracht, het oudste fabrieksgebouw van Leiden, blijft ongeschonden. De voorgenomen verbouwing van 'de Druyf' (genoemd naar sluitsteen met druiventros) tot kantoor, mét de betwiste ingreep in de voorgevel, gaat niet door om economische redenen. De verbouwing is ook niet voorzien binnen een periode van vijf jaar. Op verzoek heeft de gemeente dan ook de benodigde bouw- en monumentenvergunningen ingetrokken. Dat zelfde heeft STIEL gedaan met haar bezwaarschrift bij de rechtbank.

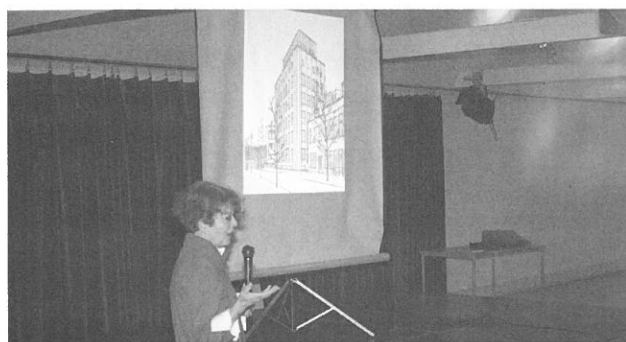
De voorgenomen verbouwing betekende in de ogen van STIEL een ernstige aantasting van de voorgevel van het gemeentelijk monument, die dateert van 1760. In de oorspronkelijke plannen zouden zowel de houten deuren als het raam en het metselwerk, waarop in de sluitsteen de Druif is opgenomen, worden verwijderd. Overigens werden bij een herziening van de plannen de monumentale deuren behouden.

Aantasting van deze monumentale pakhuisgevel kan worden voorkomen door het trottoir ter plaatse van de entree van de Druif gedeeltelijk te verlagen (het zogenaamde instoepen), betoogde STIEL. Het Leidse stadsbestuur voelde daar niet voor in verband met de mogelijke aanleg van de RijnGouweliijn. STIEL vond dat een onbegrijpelijk argument omdat B. en W. zich met hand en tand verzetten tegen de aanleg van deze lijn door Leiden. Bovendien zag STIEL niet waarom het instoepen van het trottoir over een beperkte afstand tot gevolg zou hebben dat de RijnGouweliijn in het nauw komt.

Hoe het ook zij, de verbouwing is van de baan en daarmee is ook de voorgevel van het 'monument van de Leidse jenever' gered.

SLOOP DREIGT VOOR V.D.KLAAUW-TOREN

Sloop dreigt voor de Van der Klaauw-toren, nu de gemeente Leiden de status van monument voor de toren afwijst. Waarom de Van der Klaauw-toren, een bijzonder voorbeeld van de architectuur uit de wederopbouwperiode, juist niet afgebroken moet worden, vertelde Paulina Buring, bestuurslid van STIEL, op een drukbezochte donateursbijeenkomst van de Stichting Industriel Erfgoed Leiden en de Dirk van Eck-stichting, gehouden op 28 november jl.

Paulina Buring tijdens haar voordracht in de tuinzaal van de Burcht.

In de opvatting van Paulina Buring is het bouwwerk aan de Kaiserstraat alleszins het behouden waard, zelfs al zou er geld op toegelegd moeten worden. Ze gaf een waardering voor het gebouw aan de hand van de zogeheten erfgoedmeetlat, die ook door de rijksdienst voor cultureel erfgoed wordt gehanteerd. Hierbij wordt gekeken naar het cultuurhistorisch aspect, de architectuur, de waarde als ensemble, de gaafheid en de zeldzaamheid. Volgens Paulina Buring haalt de Van der Klaauw-toren de vereiste waardering van 3,5 voor een monumentenstatus.

Ze wees er ook op dat het interieur van het gebouw nog vrijwel ongeschonden is. Verder zijn er grote mogelijkheden voor gevarieerd hergebruik van het pand. Er kunnen appartementen in, ateliers, kantoren en zo meer. Wel moet de toren er dan blijven. Op deze plek is nieuwbouw (appartementen voor studenten) gepland.

Op de bijeenkomst gaf Charles van Reij namens de Dirk van Eck-stichting een toelichting op het zogeheten *oral history*-project, dat al een jaar bezig is. Het gaat hierbij om de persoonlijke verhalen van werknemers van vroegere metaalbedrijven in Leiden. Ze moeten een aanvulling vormen op de officiële bedrijfsgeschiedenissen.

Radiodistributie

Verder was een er boeiende voordracht van Paul Bordewijk over een vergeten stukje Leidse geschiedenis: de radiodistributie (1930-1940).

In het begin van jaren dertig kwam zelfs een gemeentelijke dienst voor de radiodistributie tot stand. Het hoogtepunt van deze draadomroep van radiouitzendingen in Leiden kwam in 1938, met 4000 aansluitingen. Na 1940 kwam de radiodistributie in handen van de PTT. Het einde van de landelijke radiodistributie kwam in 1964. (W.B.)

KANS OP SCHADECLAIM DOORSLAGGEVEND

Het college van B. en W. van Leiden weigert de aanwijzing van de Van der Klaauw-toren als beschermd gemeentelijk monument. Reden daarvoor is de kans op een forse schadeclaim voor gederfde inkomsten van de kant van de eigenaar van de toren, de universiteit van Leiden. STIEL heeft inmiddels een bezwaarschrift tegen het besluit van B. en W. ingediend.

De universiteit is van plan op de plek van de Van der Klaauw-toren aan de Kaiserstraat woningen te bouwen. Bij de uitwerking van de plannen is volgens de eigenaar gebleken dat de toren zich qua ontwerp en bouwkundige staat slecht leent voor herbestemming tot hoogwaardige appartementen.

Bovendien leveren renovatie en herinrichting veel minder op dan nieuwbouw. Bij een onderzoek van de gemeente Leiden en de Universiteit Leiden is gebleken dat de bestaande plannen voor nieuwbouw waarschijnlijk tussen de 750.000 euro en 1.115.000 euro méér zullen opleveren. De opbrengst komt ten goede aan de renovatie van de Leidse Sterrenwacht.

Eerder had de (onafhankelijke) Monumentencommissie zich voor de beschermwaardigheid van de Van der Klaauw-toren uitgesproken en positief geadviseerd.

STIEL'S ACTIELIJST

Een overzicht van de lopende acties van de Stichting Industriel Erfgoed Leiden:

NIEUW-WERKLUST

* STIEL heeft het gemeentebestuur van Rijnwoude gevraagd op te treden tegen de eigenaren van de vroegere kleiwarenfabriek 'Nieuw Werklust' in Hazerswoude-Rijndijk. Dit om verdergaande verpaupering en ontsiering van dit rijksmonument te voorkomen. Het college van burgemeester en wethouders weigert dat. In het verleden, aldus het gemeentebestuur, heeft veelvuldig overleg plaatsgevonden met de eigenaren van de voormalige fabriek over de huidige staat en de toekomstige invulling van het fabriekscomplex. Dat heeft ertoe geleid dat de benodigde veiligheidsmaatregelen zijn getroffen. Van gevaar voor de gezondheid of de veiligheid is volgens B. en W. geen sprake.

STIEL kan zich met deze afwijzing niet verenigen. De stichting heeft dan ook een bezwaarschrift ingediend tegen de beslissing van B. en W.

KALENDER MET SCHOORSTENEN

Goed bericht voor schoorsteenfans: schoorsteenbouwer Harm Meijer heeft samen met de Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF) een kalender voor het komende jaar uitgebracht met daarop fabrieksschoorstenen op schilderijen. De kalender werd op de laatste dag van november gepresenteerd tijdens een bijeenkomst in het museumgemaal Cruquius nabij Heemstede.

Twaalf schilderijen met fabrieksschoorstenen sieren de kalender. Daarbij zijn schilderijen van industrieschilder Herman Heijenbrock (Borinage en de Zaanstreek) en van R. Nijhof (Raambuurt, Deventer, en de schoorsteen van Jansen & Tilanus, Vriezenveen). Onderwerpen voor de kalenders van volgende jaren zijn zuivelfabrieken, stoomgemalen, schoorstenen op blikken en textielfabrieken.

Fabrieksschoorstenen waren lange tijd het symbool van welvaart en vooruitgang. In het verleden had een industriestad een woud van schoorstenen. Dat is voorbij. Veel fabrieksschoorstenen zijn afgebroken, maar de laatste jaren wordt vaker gekeken naar mogelijkheden om de schoorstenen te behouden.

Maar nog steeds vallen fabrieksschoorstenen onder de slopershamer. Het bulletin van STIF meldt dat onlangs in Haarlem de fabrieksschoorsteen van de chemische industrie Witco aan het Spaarne is afgebroken. In Koewacht

(Zeeuws-Vlaanderen) is in oktober jl. de schoorsteen van de voormalige vlasfabriek gesloopt. Daarentegen is de laatste overgebleven fabrieksschoorsteen van Dordrecht, van de vroegere Dordrechtse Melk Inrichting, voorlopig gered. Sinds begin dit jaar staat deze schoorsteen op de gemeentelijke monumentenlijst. Verder heeft het gemeentebestuur van Zaanstad de sloop van twee fabrieksschoorstenen verhinderd door ze op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

De Stichting heeft ook een eigen postzegel laten maken. Op die zegel staat een gouache van R. Nijhof met daarop de schoorsteen van de voormalige textielfabriek van Jansen & Tilanus in Vriezenveen, anno 1996. (W.B.)

NAAIMACHINECENTRUM GAAT MET PENSIOEN

Na veertig jaar houdt eind december 2010 het Naaimachinecentrum in de Steenstraat op te bestaan. Eigenaar-exploitant Dick Keij heeft het winkelwoonhuis op nummer 12 op de hoek van de Sint Aagtenstraat verkocht. Zo'n twintig jaar was hij zelf de winkelier. Daarvoor was hij in dienst bij Herman Benning. Met de beëindiging van de huidige exploitatie verdwijnt de laatste zelfstandige naaimachinewinkel uit Leiden. Over de geschiedenis van het bedrijf en van het pand kunnen de lezers van dit blad meer lezen in het volgende artikel in de reeks over de oostkant van de Steenstraat, dat in maart volgend jaar zal verschijnen. (GJT)

Foto: Niek Bavelaar.

UIT LEIDEN EN REGIO

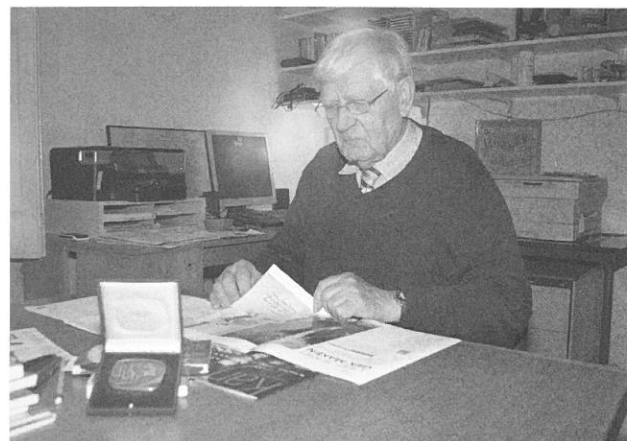
NIEUWE INTERNETSITE

Leiden – Het Regionaal Archief Leiden heeft een nieuwe internetsite archiefleiden.nl in gebruik genomen. Twee jaar is er gewerkt aan deze nieuwe, interactieve website, die mede tot stand is gekomen door een subsidie van het Ministerie van Economische Zaken. De site zoekt razendsnel door de collectie van het Regionaal Archief Leiden en door de collecties van andere historische en genealogische instellingen. Er zijn enkele miljoenen digitale afbeeldingen van archiefstukken beschikbaar gekomen, zoals doop-, trouwen en begraafregisters, de Burgerlijke Stand, het notarieel archief en duizenden brieven.

LEGPENNING VOOR JOOP GIJSMAN

Leiden – Joop Gijsman, bestuurslid van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden, heeft de legpenning van de ver-

eniging Oud Leiden gekregen voor zijn vele verdiensten voor het behoud van en het verspreiden van kennis over historisch erfgoed. Vooral zijn werk ten behoeve van het industrieel erfgoed in Leiden en omstreken wordt op deze wijze gewaardeerd. Joop Gijsman kreeg de penning tijdens de diësviering van de Vereniging op zaterdag 6 november jl. in de Hooglandsche Kerk.

Joop Gijsman in zijn werkkamer met op de voorgrond de hem toegekende legpenning.

Wij brengen het nieuws bij u thuis!

Met het Leidsch Dagblad blijft u op de hoogte van de gebeurtenissen in uw omgeving én leest u al het landelijke en wereldnieuws. Daarnaast besteden we veel aandacht aan cultuur, sport, wonen en ontspanning. Nieuws dat u direct raakt.

Dat brengen wij graag bij u thuis.

www.leidschdagblad.nl

Leidsch Dagblad

Het Motorhuis
Autodealerbedrijven

OPEL SAAB CHEVROLET CITROËN Huisoccasions

Leiden. Vondellaan 80. Tel: 071 - 535 18 00
www.motorhuis.nl

"J. Zierikzee"
maatschoenmakerij

H.P.H. Nusteling
Bakkersteeg 3
2311 RH Leiden

Tel.: 071-5131156

maatschoenen op het net?

www.maatschoenen.nl

Foto-expositie ambachten VAKWERK IN LEIDEN

Waar vind je die nog, de echte ambachtsman of -vrouw? Er zijn er in Leiden meer dan je denkt: Ruim 20 ambachtelijke werkplaatsen, ateliers en winkels heeft Stichting Levend Ambacht Leiden (STAL) benaderd om mee te werken aan een project van Leidse fotografen. In overleg met STAL heeft de Leidse Amateur Fotografen Vereniging (LAFV) deze ambachtslieden in hun werk gefotografeerd. U kunt de impressies van hun werk op twee plaatsen bekijken.

In het trappenhuis van V&D, op weg naar de hoogste etage, waar zich restaurant La Place bevindt. Hier treft u vier Leidse ambachtslieden aan:

- Boekbinder van Boekbinderij Papyrus aan de Vollersgracht (fotografie Ben Tangena en Rolf Zoutendijk)
- Lijstenmaker van Lijstenmakerij Deviré aan de Middelstegracht (fotografie Frits Westra)
- Draaiorgelboekdrukker Johan Weima aan de Haarlemmerstraat (fotografie Kira Janssen en Eelke de Boer)
- Zeilmaker van Zeilmakerij Troost aan de Zijlbaan (fotografie Rolf Zoutendijk)

In de ontvangstruimte van de Diaconie / De Bakkerij, Oude Rijn 44 a-b. Hier treft u twee Leidse ambachtslieden aan:

- Smid van de Ambachtelijke Smederij aan de Oude Varkenmarkt (fotografie Jannie de Groot en Eelke de Boer)
- Steenhouwer van de steenhouwerij BamBam aan de Langegracht (fotografie Jannie de Groot en Eelke de Boer)

De foto's zullen om de 6 weken wisselen en in totaal zullen 20 ambachtslieden en fotografen hun werk laten zien.

Voor vragen / contact:

Mw. H. Korthof-Matze, secr. STAL

tel: 071-5134478, mail: henniekorthof@gmail.com

Say cheese!
DE KRACHT VAN DE MOND

1 oktober 2010 t/m 30 maart 2011 | Museum Boerhaave Leiden
www.museumboerhaave.nl/saycheese

Museum
De Lakenhal
was in 2009
veelzijdig fris
continu bruisend
vrij experimenteel
groots dadaïstisch
associatief open
speciaal hedendaags
historisch creatief
interdisciplinair